

## Екстрена допомога при тахікардії, неврозі та безсонні

Вважається, що вперше термін «стрес» з'явився в журналі «Psychological Abstracts» у 1944 р., але широку популярність він отримав дещо пізніше завдяки роботам Ганса Сельє (Hans Selye). Він же виділив три фази стресу: 1-ша — реакція тривоги, 2-га — адаптація, стабілізація і 3-тя — виснаження.

Тривога — обов'язкова складова реакції організму на стресову ситуацію, яка зазвичай відчувається як внутрішнє напруження і є частою скаргою пацієнтів на прийомі у лікаря. Стан тривоги можна визначити як емоційне переживання, що характеризується дискомфортом від невизначеності перспективи і має певний біологічний сенс: мобілізація ресурсів організму, що забезпечують поведінку в екстремальних станах. Тривога буває ситуативною та ендогенною, нападає подібною чи безперервною (Сельє Г., 1982).

До частих загальних симптомів тривоги відносять: занепокоєння, нервозність, дратівливість, непосидючість, мимовільні рухи, нетерплячість, тривожні думки, зниження концентрації уваги, порушення сну, нічні кошмари, швидку стомлюваність. Серед вегетативних симптомів тривоги переважають тахікардія, напади жару та ознобу, підвищене потовиділення, холодні та вологі долоні, сухість у роті, відчуття «клубка» в горлі, брак повітря, біль у животі, діарея, запаморочення, тремор, м'язові посмикування, здригання, підвищення тонуусу скелетних м'язів, біль у м'язах тощо.

На цьому етапі може розвиватися низка тривожних розладів, серед яких важливе місце належить неврозам — групі нервово-психічних захворювань, що виникають зазвичай внаслідок тривалих психічних переживань, перенапруження при виконанні надмірних за складністю і трудомісткістю справ, недостатнього відпочинку, сну, тривалої внутрішньої боротьби, необхідності приховувати горе, гнів, страждання тощо. Невроз виникає при надмірному інформаційному дефіциті, нестачі відомостей про можливості виходу з ситуації, болісної для людини. Крім того, при тривалих стресових впливах і порушеннях адаптації може розвиватися безсоння (Котова О.В., Рябко І.В., 2013).

Таким чином, тахікардія, невроз та безсоння можуть бути різними проявами порушень, пов'язаних із впливом стресових чинників. У цьому разі важливо надати пацієнту ефективну та своєчасну допомогу з метою уникнення хронізації порушень. Одним із препара-



Валеріана



М'ята

тів, призначеним для застосування при неврозах із підвищеною дратівливістю, безсонні, тахікардії тощо, є Корвалол-Дарниця® від вітчизняного виробника — фармацевтичної компанії «Дарниця». Крім того, його рекомендують як складову комплексної терапії гіпертонічної хвороби і вегетосудинної дистонії та як спазмолітичний препарат при спазмах кишечника.

Корвалол-Дарниця® — зручний у застосуванні, швидкопомічний заспокійливий та спазмолітичний засіб, дія якого проявляється вже через кілька хвилин після прийому і зумовлена властивостями його діючих речовин (етилівий ефір  $\alpha$ -бромізовалеріанової кислоти, фенобарбітал та олія м'яти перцевої).

Ізовалеріанова кислота міститься в кореневищах та корінні валеріани. Саме цій рослині вона й завдячує своєму широкому використанню в медичній практиці. Так, кореневища і коріння валеріани містять 0,5–2% ефірної олії, що складається з борнеолу (складного ефіру) та ізовалеріанової кислоти, камфену, пинену та інших терпенів борнеолу. Найбільш багаті на ефірні олії коріння валеріани; крім того, в них містяться вільна валеріанова кислота, алкалоїди валерин і хатинін, дубильні речовини, органічні кислоти і цукор.

Валеріану здавна широко застосовують як седативний та анксиолітичний препарат. Ще лікарі Стародавньої Греції Діоскорид і Пліній Старший в I ст. н.е. вважали валеріану засобом, здатним керувати думками.

У середні віки корінь валеріани включали до складу універсальних протиотрут — теріак. Згідно з першою німецькою фармакопеєю 1535 р., до складу теріак входили валеріана, кориця, кардамон — всього 12 речовин.

У XVIII ст. валеріана була включена в усі європейські фармакопеї, в XIX–XX ст. її всебічно вивчали (Севаст'янова Т.В., 2006). Відомо, що препарати валеріани зменшують збудливість центральної нервової системи, посилюють дію снодійних, мають також спазмолітичні властивості. Їх застосовують як заспокійливий засіб при нервовому збудженні, безсонні, неврозах серцево-судинної системи, спазмах шлунково-кишкового тракту (часто в поєднанні з іншими заспокійливими і серцевими засобами).

Лікувальна дія валеріани зумовлена комплексом діючих речовин, що містяться в ній, перш за все ефірною олією та алкалоїдами. Застосування препаратів вале-



ріани сприяє зменшенню рефлекторної збудливості, посиленню гальмівних процесів у нейронах кіркових та підкіркових структур центральної нервової системи, тому їх застосовують як седативний засіб при нервовому збудженні, при порушеннях сну і подібних станах (Студеникин В.М. і соавт., 2007).

Так, валеріана зменшує тривожність, значно поліпшує якість сну, збільшуючи тривалість фази повільнохвильового сну в пацієнтів із низькими вихідними показниками без змін швидкого сну. При прийомі валеріани не відзначають негативного ефекту на настрої та психомоторні функції (Решетова Т.В. і соавт., 2013).

У свою чергу етиловий ефір  $\alpha$ -бромізовалеріанової кислоти чинить рефлекторну заспокійливу та спазмолітичну дію, зумовлену подразненням переважно рецепторів ротової порожнини та носоглотки, зниженням рефлекторної збудливості в центральних відділах нервової системи, підсиленням явищ гальмування в нейронах кори та підкіркових структур головного мозку, а також зниження активності центральних судинорухових центрів і прямою місцевою спазмолітичною дією на гладкі м'язи судин.

Фенобарбітал був синтезований у 1911 р. Емілем Фішером, хіміком-органіком в одній німецькій фармацевтичній компанії. На початку його використовували лише як снодійний засіб, але з часом відкрилися й інші його властивості (Kwan P., Brodie M.J., 2004.).

Фенобарбітал пригнічує активуючі впливи центрів ретикулярної формації середнього та довгастого мозку на кору великих півкуль, тим самим зменшуючи потоки збуджувальних впливів на кору головного мозку та підкіркові структури. Зменшення активуючих впливів викликає залежно від дози заспокійливий, транквілізуючий або снодійний ефекти. Таким чином, Корвалол-Дарниця® зменшує збуджувальні впливи на судинорухові центри, коронарні та периферичні судини, знижуючи загальний артеріальний тиск, усуваючи та запобігаючи спазмам судин, особливо серцевих.

Олію м'яти перцевої також здавна застосовують у медицині. Спектр показань до застосування м'яти перцевої з лікуваль-

ною метою досить широкий, а витяжки з рослини застосовують у зв'язку з наявним спазмолітичним і заспокійливим ефектами, а також рефлекторною коронаророзширювальною дією. Завдяки цьому настій листя м'яти призначають при функціональних порушеннях у роботі серцево-судинної системи і шлунково-кишкового тракту, при артеріальній гіпертензії, стенокардії, прискореному серцебитті, мігрені. М'ята заспокоює головний біль, допомагає при порушеннях сну, а також має жовчогінну, спазмолітичну дію, завдяки чому її застосовують при нудоті, спазмах у шлунку, кишечнику.

Лікарською сировиною є наземна частина м'яти перцевої. До складу екстракту м'яти перцевої входять дубильні речовини, гіркоти, флавоноїди, вітамін С, бетаїн, каротин, рутин і гесперидин, а основним компонентом листя є ефірна олія і ментол (Решетова Т.В. і соавт., 2013). При цьому олія м'яти перцевої містить велику кількість ефірних олій, у тому числі приблизно 50% ментолу та 4–9% — ефірів ментолу. Компоненти олії м'яти здатні подразнювати холодові рецептори ротової порожнини і рефлекторно розширювати переважно судини серця та мозку, усуваючи спазми гладких м'язів, зумовлюють заспокійливу та легку жовчогінну дію. Олія м'яти перцевої має антисептичні та спазмолітичні властивості, а також здатність усувати метеоризм. Подразнюючи рецептори слизової оболонки шлунка та кишечнику, вона підсилює перистальтику.

Заспокійлива і беззаспокійлива дія м'яти, а також її здатність розслаблювати гладкі м'язи зумовлені наявністю ментолу, який рефлекторно розширює судини серця і головного мозку. М'яту використовують при неврозі, безсонні та підвищеній збудливості. Є відомості, що м'ята перцева (у вигляді ефірної олії) сприяє усуненню нервового напруження, надає тонізуювальну, антистресову, а також антидепресивну дію. Жовчогінний і беззаспокійливий ефекти м'яти перцевої — цінний додаток до фармакологічних властивостей рослини, що використовуються в соматоневрології (Студеникин В.М. і соавт., 2007).

Варто відзначити, що в м'яті виявлено антиоксидант — розмаринову кислоту,

яка виявляє протизапальні властивості (Osakabe N., Takano H., 2004).

Корвалол-Дарниця® приймають внутрішньо незалежно від прийому їжі 2–3 рази на добу по 15–30 крапель з водою або на шматочку цукру. У разі необхідності (виражена тахікардія, спазм коронарних судин) разову дозу можна підвищити до 40–50 крапель. Після прийому препарату всмоктування розпочинається вже у під'язиковій ділянці; біодоступність складових висока і становить близько 60–80%. У результаті ефект після прийому препарату Корвалол-Дарниця® розвивається вже через 15–45 хв і триває протягом 3–6 год. У разі необхідності можна досягти ще швидшої дії препаратом — з розвитком ефекту вже через 5–10 хв після прийому, якщо тримати його в роті (сублінгвальне всмоктування) або приймати на шматочку цукру.

Таким чином, застосування сучасних заспокійливих препаратів дозволяє надати допомогу пацієнту у разі розвитку в нього тахікардії, неврозу чи безсоння.

## Список використаної літератури

- Котова О.В., Рябокоць І.В.** (2012) Патогенетическая роль дефицита калия и магния в развитии неврологических заболеваний. РМЖ (Русский медицинский журнал), 29: 1489.
- Котова О.В., Рябокоць І.В.** (2013) Современные аспекты терапии инсомнии. Леч. врач, 5 (<http://www.lvrach.ru/2013/05/15435695/>).
- Решетова Т.В., Жигалова Т.Н., Газиева А.А.** (2013) Снижение тревожности без ухудшения когнитивных функций. Эксперимент. клин. гастроэнтерол., 11: 21–26.
- Kwan P., Brodie M.J.** (2004) Phenobarbital for the treatment of epilepsy in the 21st century: a critical review. *Epilepsia*, 45(9): 1141–1149.
- Osakabe N. et al.** (2004) Anti-inflammatory and anti-allergic effect of rosmarinic acid (RA); inhibition of seasonal allergic rhinoconjunctivitis (SAR) and its mechanism. *Biofactors*, 21(1–4): 127–131.
- Селье Г.** (1982) Стресс без дистресса. Прогресс, Москва (<http://lib.ru/PSIHO/SELYE/distree.txt>).
- Севастьянова Т.В.** (2006) Фармакологическая характеристика седативных препаратов. Вест. Харьков. нац. ун-та им. В.Н. Каразина. Серия «Медицина», 13(738).
- Студеникин В.М., Балканская С.В., Шелковский В.И.** (2007) Беспокойные дети и применение препаратов растительного происхождения. Леч. врач, 8 (<http://www.lvrach.ru/2007/08/4716485/>).

### Інформація для професійної діяльності медичних та фармацевтичних працівників

#### КОРВАЛОЛ-ДАРНИЦЯ®

**Склад.** Діючі речовини: етиловий ефір  $\alpha$ -бромізовалеріанової кислоти, фенобарбітал, олія м'яти перцевої; допоміжні речовини: етанол 96%, калію ізовалерат, вода очищена.

**Лікарська форма.** Краплі оральні, розчин. **Фармакотерапевтична група.** Снодійні та седативні препарати. Барбітурати в комбінації з іншими компонентами. **Код АТХ.** N05C B02. **Показання.** Неврози з підвищеною дратівливістю. Безсоння. У комплексній терапії гіпертонічної хвороби та вегетосудинної дистонії. Нерідко виражені спазми коронарних судин, тахікардія. Спазми кишечнику (як спазмолітичний препарат). **Противопоказання.** Підвищена чутливість до компонентів препарату — порушення функції печінки, нудота, блювання; з боку нервової системи — слабкість, атаксія, порушення координації рухів, ністагм, галюцинації, парадоксальне збудження, втомлюваність, сповільненість реакцій, головний біль, когнітивні порушення, сплутаність свідомості, сонливість, легке запаморочення, зниження концентрації уваги; з боку імунної системи — реакції гіперчутливості, включаючи ангіоневротичний набряк; з боку шкіри та слизової оболонки — алергічні реакції, у тому числі шкірний висип, свербіж, кропив'янка, синдром Стівенса — Джонсона, токсичний епідермальний некроліз; з боку травної системи — запор, відчуття тяжкості в епігастральній ділянці, при тривалому застосуванні — порушення функції печінки, нудота, блювання; з боку нервової системи — слабкість, атаксія, порушення координації рухів, ністагм, галюцинації, парадоксальне збудження, втомлюваність, сповільненість реакцій, головний біль, когнітивні порушення, сплутаність свідомості, сонливість, легке запаморочення, зниження концентрації уваги; з боку імунної системи — реакції гіперчутливості, включаючи ангіоневротичний набряк; з боку шкіри та слизової оболонки — алергічні реакції, у тому числі шкірний висип, свербіж, кропив'янка, синдром Стівенса — Джонсона, токсичний епідермальний некроліз; з боку системи крові — анемія, тромбоцитопенія, агранулоцитоз; з боку системи дихання — утруднене дихання; з боку серцево-судинної системи — брадикардія, артеріальна гіпотензія; з боку опорно-рухового апарату — при тривалому застосуванні засобів, що містять фенобарбітал, існує ризик порушення остеогенезу. При тривалому застосуванні можливе отруєння бромом. **Симптоми.** Пригнічення центральної нервової системи, депресія, атаксія, апатія, риніт, кон'юнктивіт, акне або пурпура, сльозотеча, сплутаність свідомості. Р.л. № UA/14817/01/01. Інформацію наведено в скороченому вигляді, більш детальну інформацію викладено в інструкції для медичного застосування препарату.